

УТВРЂИВАЊЕ ВЕЛИЧИНЕ УДЕЛА КОД ДЕОБЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ СУПРУЖНИКА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Апстракт: Претпоставка једнаких удела супружника у стицању заједничке имовине у нашем правном систему прописана је са циљем да се уваже сви облици рада и ангажовања супружника за време трајања брака и да се реализује принцип равноправности супружника. Предмет анализе у раду је утврђивање удела супружника у парничном поступку, као методу правне заштите имовинских интереса супружника, када изостаје њихова сагласност у погледу величине удела и доприноса сваког од њих у стицању заједничке имовине. У првом делу рада биће речи о улози брачних имовинских режима са циљем реализације принципа равноправности супружника, кроз упоредноправни приказ и анализу законског брачног имовинског система у нашем позитивном праву. У другом делу рада анализираћемо примену процесних начела у парничном поступку, са посебним освртом на процесна овлашћења суда и странака у доказном поступку и начин утврђивања чињеница које утичу на постојање увећаног доприноса у стицању, изнад законом претпостављеног једнаког доприноса у стицању заједничке имовине. У последњем одељку анализирали смо финансијски и нефинансијски допринос у стицању и начин валоризовања нефинансијског доприноса супружника у пракси судова, да бисмо у закључку изложили предлоге за унапређење ове материје у практичној примени.

Кључне речи: финансијски допринос, нефинансијски допринос, парнични поступак, расправно начело, припремно рочиште.

1. Увод

Закључењем брака супружници ступају у бројне и разноврсне односе, који се међусобно разликују према њиховој правној природи и значају за брак и породицу, при чему је идентитет субјективног елемента у ствари интегративни фактор у свим тим односима и детерминанта специфичности регулативе правних дејстава брака (Радић, 2014: 30).

¹tijana.mitrovic@gmail.com

За брачне имовинске режиме, вршећи упоредноправна и историјскоправна истраживања, може се рећи да разноликост њиховог уређења је првенствено зависила од положаја који је жена имала у друштву у том историјском тренутку друштвеног развоја. Због подређеног положаја који је жена имала у друштву, процес признавања и унапређивања равноправног учешћа жене у стицању брачне имовине текао је веома споро. Начин уређивања имовинских односа у браку кретао се од преласка женине имовине у имовину мужа, преко подвојености имовина и управљања и уживања женине имовине од стране мужа, до заједничке имовине супружника, као скупа заједничких неподељених права.² Међутим, са повећањем нивоа друштвеног развоја и побољшањем положаја жене у друштву постало је јасно да брачноимовински режими, да би испунили потребе и захтеве садашњег нивоа друштвеног развоја и да би били опште прихваћени морају да испуне два основна услова и то: 1) равноправност приликом уређивања брачно-имовинских односа супружника, тако да се жена ни на који начин не третира као биће које је инфериорно у односу на мушкарца, већ јој се мора дати идентична независност као и она коју је уживала пре склапања брака, и 2) дефинисање економског партнерства између супружника, са примарним циљем да се женама које нису у радном односу омогући удео у стицању имовине (Nahlo, 1973: 457).

Сваки брачноимовински режим суштински подразумева изналагање компромиса између сукобљених интереса. Управо из тих разлога законски брачни имовински режим треба тежити обезбеђивању солидарности, породичне кохезије и чврстине породице, како би се пружила заштита економски слабијој страни и обезбедила заштита интереса деце (Младеновић, 1987: 909).

Друштвено је неприхватљиво да се породица, или уже, брак, посматрају као предузеће за прибављање имовине и материјалних средстава. Постојање емотивне повезаности, љубави, жеље за потомством и обезбеђивањем средстава за опстанак, очување и напредак породице, треба да карактеришу један брак. Пошто се у браку до многих добара долази не само стицањем, већ и одрицањем од стране супружника, тешко је да се њихов допринос у браку финансијски изрази (Почуча, Шаркић, 2014: 298).

За већину савремених брачних система карактеристично је постојање две врсте имовина и то посебне и заједничке имовине супружника, какав је случај и са нашим законским брачним имовинским режимом. Упоредноправном анализом, уопштено посматрано, могу се издвојити три брачна

²Више о историјату уређивања имовинскоправних дејстава брака видети код: Гамс, 1966; Бакић, 1976; Бакић, Поповић, 1978; Митић, 1980; Цвејић Јанчић, 1987; Илић, 1987.

имовинска режима и то: режим заједничке имовине и режим одвојене имовине, који се у савременом брачном праву ретко појављују у чистом облику, и комбинација режима заједничке и режима одвојене имовине.

У наставку рада бавићемо се имовинскоправним дејствима брака и улогом брачноимовинских режима у очувању принципа равноравности супружника у нашем и упоредном праву, анализирајући модалитете деобе заједничке имовине, са посебним освртом на парнични поступак као метод правне заштите. Биће речи о активностима суда и странака у поступку деобе заједничке имовине, када се у парничном поступку утврђује већи допринос у стицању заједничке имовине једног од супружника, од претпостављене једне половине, кроз анализу чињеница и облика рада од утицаја на увећани допринос у стицању.

2. Упоредноправни приказ законских брачних имовинских режима

Једнакост и одређена форма поделе добити представљају два кључна предуслова које брачноимовински систем мора испунити како би био усклађен са принципима модерног доба (Hahlo, 1973: 460). Принцип једнакости положаја је у законодавству Немачке дефинисан као фундаментални закон 1949. године. Закон *Gesetz über die Gleichberechtigung von Mann und Frau* од 18. јуна 1957. године, који је званично усвојен 30. јуна 1958. године примењивао је принцип једнакости мужа и жене, те успоставио законски режим (*Zugewinnngemeinschaft*) који ће се примењивати уколико супружници не потпишу никакву врсту предбрачног или брачног уговора. *Zugewinnngemeinschaft* представља систем који је преузет из шведског закона из 1920. године (Hahlo, 1973: 465).

Што се тиче система одложене заједничке имовине, који је као законски брачни имовински режим предвиђен у законодавству Немачке, супружници су, током трајања брачне заједнице, у погледу имовине у потпуно истој позицији као да су разведени, при чему ниједан од супружника не сме да прода своју целокупну имовину или предмете за домаћинство без претходне сагласности другог супружника.³ Дакле, након закључења брака, не долази до настанка заједничке имовине супружника, при чему се након развода брака (а у одређеним случајевима, чак и током трајања брачне заједнице) добит стечена током брачне заједнице дели између супружника, тј. од укупне имовине на крају брака се одузима укупна имовина на почетку брака, тако да се дели свако повећање имовине до кога је дошло

³ Видети чл. 1365, 1369, и чл. 1367 Немачког грађанског законика (Hahlo, 1973: 470).

за време трајања брака, па укупан износ надокнаде зависи од вредности имовине која се обрачунава након развода брака. Наслеђена имовина и поклони примљени током трајања брачне заједнице се додају износу укупне имовине на почетку брачне заједнице. Суштински, овај систем се залаже за концепт заједничке имовине која се сабира све до тренутка развода брака. Супружник који је више допринео брачној заједници има право да одбије да плати износ на име компензације уколико би захтев за таквом исплатом био изузетно некоректан према том супружнику, тј. уколико други супружник у континуитету није испуњавао економске обавезе које произилазе из њиховог међусобног супружничког односа.⁴

Што се тиче француског законодавства, уколико супружници нису сачинили брачни уговор, законски брачноимовински режим је режим заједничке имовине (*communauté légale*) који је регулисан одредбама чл. 1400–1491 Француског грађанског законика. Као што је случај и у нашем брачноимовинском режиму, тако и у законодавству Француске, када је реч о режиму заједничке имовине, разликују се три категорије имовине од значаја у поступку деобе заједнички стечених добара и то: заједничка имовина оба супружника (*biens communs*), посебна имовина супруге/жене (*biens propres de la femme*) и посебна имовина супруга/мула (*biens propres du mari*). Када је реч о посебним имовинама, сваки од супружника задржава право својине и право уривљања и располагања имовином коју је унео у брачну заједницу и која представља његову посебну имовину, какав је случај са наследством и поклоном учињеним једном од супружника.⁵ Дакле, заједничка имовина се састоји од целокупне имовине коју су супружници стекли заједно или појединачно током трајања брачне заједнице, а која је последица њихових заједничких активности и штедне (чл. 1409 Француског грађанског законика). У случају развода брака, супружници деле заједнички стечену имовину на једнаке делове (чл. 1475, ст. 1 Француског грађанског законика).⁶

Осим конвенционалног режима заједничке имовине (чл. 1497–1528 Француског грађанског законика) постоји могућност да се на имовинске од-

⁴Чл. 1381 Немачког грађанског законика (Hahlo, 1973: 470).

⁵Чл. 1403, 1428 Француског грађанског законика (Hahlo, 1973: 470).

⁶Супружници могу уговорити клаузулу којом се потврђује деоба неједнаких делова имовине. Оваквом врстом клаузуле се дефинише деоба која одступа од основног принципа поделе својине „пола-пола”. С тим у вези, обавеза измиривања дуга се смањује или повећава пропорционално уделу у својини (чл. 1521 Француског грађанског законика). Штавише, уговор се може поништити уколико се од супружника чији је део својине умањен захтева да измири већи део дуговања у односу на супружника ком је деобом припао већи део заједничке имовине (чл. 1521 Француског грађанског законика) (Ferrand, Braat, 2008: 25).

носе супружника примени и режим одвојености имовина (чл. 1536–1543 Француског грађанског законика), као и режим заједнице приноса (чл. 1569–1581 Француског грађанског законика). Што се тиче режима одвојености имовина (чл. 1536–1543 Француског грађанског законика) сваки од супружника самостално управља и располаже посебном имовином, те самостално сноси одговорност за сопствена дуговања. Уколико супружници уговоре брачноимовински режим заједнице приноса, сваки од њих има право да управља и располаже својом имовином, тј. имовином која је била у његовом власништву у тренутку склапања брака, као и имовином која је наслеђена, прибављена или добијена као поклон. Током трајања саме брачне заједнице, овај режим функционише идентично као и режим одвојене имовине. Након окончања брачноимовинског режима, сваки од супружника има право на половину нето вредности брачне тековине – чл. 1569 Француског грађанског закона (Ferrand, Braat, 2008: 15–19).

У режиму одвојености имовина који је карактеристичан за законодавство Енглеске супружници се третирају као два потпуно економски и имовински независна лица, тако да се имовина супружника током трајања брачне заједнице посматра као посебна имовина сваког од њих, на исти начин као и да нису у браку, те имају потпуно законско право да једно друго туже на суду, као и да међусобно потписују различите врсте уговора. Међутим, постојање заједничког живота, рада и улагања представља чињенице које, имајући у виду дискрециона овлашћења суда, у поступку развода брака представљају предмет утврђивања када је реч о начину расподеле имовине, посебно када се ради о породичном дому, и када је реч о одређивању износа на име издржавања супружника и деце, где се судови јављају са својим овлашћењима која су им дата законом како би ублажили строгост и неправичност напред описаног решења када је реч о имовинским дејствима брака супружника и расподели имовине (Ferrand, Braat, 2008: 18–20).

Приликом уређивања имовинских односа супружника након престанка брака, односно приликом доношења одлуке о томе да ли да спроведе право које има по Одељку II Закона о браку и породичним односима Енглеске и Велса из 1973. године, суд мора размотрити све околности предмета, првенствено у смислу добробити детета.⁷ У том смислу, судови имају дискреционо овлашћење да поступајући у складу са чл. 25(2)(ф) Закона о браку и породичним односима из 1973. године цене „допринос који је било који

⁷ О принципу судијске дискреције у поступку расподеле финансијских средстава током процедуре развода брака у Енглеској и Велсу предвиђеним Одељком II Закона о браку и породичним односима Енглеске и Велса из 1973. године видети: Stanley, Davies, 2013: 150.

супружник дао или ће дати у блиској будућности на име добробити породице, укључујући и допринос који се односи на бригу о дому и бригу о породици”. Дакле, по члану 25(2)(ф), суд може узети у обзир финансијске и нефинансијске доприносе везане за дом и породицу. Суд обично не фаворизује лице које зарађује за дом и породицу од лица које брине о кући, јер је то у потпуној супротности са принципима коректности и принципима који забрањују дискриминацију (Stanley, Davies, 2013: 158, 162).⁸

3. Законски брачни имовински режим и модалитети деоба заједничке имовине супружника у српском позитивном праву

Када је реч о српском правном систему, систем заједничке имовине супружника представља законски брачни имовински режим, при чему постоји могућност да супружници све имовинске односе уреде и уговором. Код режима заједничке имовине супружника деоба заједничке имовине заснована је на принципима равноправности супружника кроз настојање да се у што већој мери уваже сви облици рада који доприносе стварању заједничке имовине супружника за време трајања брака, као што је то тежња већине савремених законодавстава. Ово с тога што је „допринос супруге, који се огледа у вођењу домаћинства и бризи о деци, подједнако драгоцен као и допринос супруга у смислу финансијског збрињавања породице и домаћинства” (Ferrand, Braat, 2008: 13).

Имовина коју су супружници стекли радом у току трајања њихове заједнице живота представља њихову заједничку имовину.⁹ Примена ове одредбе у пракси је веома сложена, а најчешће је спорно који се све рад мора валоризовати приликом утврђивања удела супружника у заједничкој имовини и од каквог је значаја била употреба посебне имовине супружника при стицању заједничке имовине (Сворцан, 2006: 158). Дакле, заштита имовинских интереса супружника се у нашем праву остварује кроз законски имовински режим који карактерише стварање заједничке имовине за време трајања брака и постојање посебне имовине супружника,¹⁰

⁸ Видети чл. 25(1) Закона о браку и породичним односима Енглеске и Велса из 1973. године.

⁹ Чл. 171, ст. 1 Породичног закона Републике Србије (*Сл. гласник РС*, бр. 18/05, 72/11-др. закон и 6/15). Заједничка својина је, дакле, један од могућих фондова у оквиру укупне имовине супружника. Специфичан правни режим који овај део имовине издваја у посебну целину огледа се у постојању два титулара. Имаоци брачне тековине су муж и жена са неодређеним уделима (Тешић, 2006: 260).

¹⁰ Посебну имовину супружника чини имовина коју је супружник стекао пре склапања брака, као и имовина коју је стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају

при чему постоји и могућност да супружници, руководећи се сопственим интересима, другачије уреде своје имовинске односе брачним уговором.¹¹

Супружницима заједнички и неподељено припадају сва стварна и облигациона права која улазе у састав заједничке имовине. Заједничка својина постоји на свим стварима из заједничке имовинске масе, а неподељена су и сва друга стварна права из састава заједничке имовине, која им заједнички припадају, какав је случај и са потраживањима из састава заједничке имовине (Петрушић, 1995: 17; Сворцан, 2006: 158).¹² Дакле, у случајевима када успостављени режим заједничке имовине не представља ваљани правни оквир за остваривање имовинских интереса заједничара, сваки од њих може тражити престанак таквог режима, што се постиже деобом заједничке имовине.

Деоба заједничке имовине судским путем спроводи се у ванпарничном или у парничном поступку, што зависи од околности које се тичу деобе, у погледу којих постоји спор између супружника. Уколико су супружници сагласни око величине њихових удела у заједничкој имовини, а не могу се споразумети око начина деобе, спровешће се ванпарнични поступак деобе, док се парнични поступак спроводи у случају постојања спора око састава заједничке имовине, као и величине удела сваког од супружника. Правила ванпарничног поступка која се односе на деобу заједничке имовине регулисана су одредбама чл. 148–154 Закона о ванпарничном поступку, у глави 10 („Деоба заједничких ствари или имовине”).¹³

искључиво права, сходно одредби чл. 168 Породичног закона Републике Србије. Тако, уштећевина коју један супружник има у тренутку закључења брака представља његову посебну имовину. Уштећевина може да буде посебна имовина и ако је новац уштеђен током трајања брачне заједнице (на пример, ако је брачним уговором плата дефинисана као посебна имовина, а од плате је формирана уштећевина). Ако по престанку брачне заједнице уштећевина буде увећана, суд треба, на захтев другог супружника, да утврди да ли је увећање проузроковано новцем из посебне или заједничке имовине (Панов, 2008: 322).

¹¹ Чл. 171, ст. 2 Породичног закона Републике Србије.

¹² Наведени концепт предвиђен је одредбом чл. 272 Породичног закона Републике Српске и чл. 294, ст. 1 Породичног закона Црне Горе. У законодавству Хрватске, изменама Породичног закона из 1998. год. бр. 162/1998 који се почео примењивати од 1. јула 1999. године, концепт заједничке својине замењен је концептом сусвојине, а одредба чл. 36, ст. 3 прописује да су „брачни другови једнаким дијеловима сувласници неовисно о конкретном доприносу свакога брачног друга”. Дакле, претпоставка сувласништва са једнаким уделима супружника је неборива, тако да не зависи од конкретног доприноса сваког од супружника (Кораћ Граовац, 2007: 503).

¹³ Закон о ванпарничном поступку (*Сл. гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, бр. 46/95-др. закон, 18/2005-др. закон, 85/2012, 45/2013-др. закон, 55/2014 и 106/2015-др. закон).

Наиме, супружници могу постићи споразум о начину деобе њихове заједничке имовине тако да други супружник откупи ствар која је предмет деобе, да се изврши продаја ствари трећем лицу, а да се износ добијен на име купопродајне цене подели између супружника, а нема сметњи ни да један супружник поклони свој део другом супружнику или да се споразумеју да неке од ствари припадну једном а неке другом супружнику. Дакле, различити су модалитети начина на који се супружници могу споразумети око начина деобе заједничке имовине, што је уједно и најбољи и најцелисходнији начин, али, уколико такав договор није могуће постићи, сваки од њих може захтевати да деобу изврши суд по правилима ванпарничног или парничног поступка, при чему се парнични поступак деобе спроводи када између супружника постоји спор око састава заједничке имовине, величине удела и висине доприноса сваког од њих у стицању заједничке имовине.

Несагласност у погледу величине удела сваког од супружника јавља се зато што супружници једно другом оспоравају допринос у стицању заједничке имовине за време трајања заједнице живота, посебно када је у питању посредан, нефинансијски допринос супружника у стицању заједничке имовине, који се у пракси теже утврђује у односу на директан финансијски допринос. Утврђивање наведених спорних правно релевантних чињеница врши се у парничном поступку пред судовима опште надлежности.

4. О парничном поступку као методу правне заштите код утврђивања величине удела супружника

Утврђивање величине удела брачних другова у парничном поступку је веома сложен и деликатан посао, јер се ради о мноштву околности које треба утврдити, нарочито када су у питању бракови који су дуже трајали, када је стечена имовина већег обима, те да је у тим случајевима постојала и посебна имовина коју треба такође доказати. За случај да се догодило преливање имовина, заједничке у посебну, и обрнуто, потребно је утврдити чињенице, околности и услове под којима је то урађено, као и вољу брачних другова испуњену у вези са тим (Шемић, 1994: 96).

Деобом заједничке имовине супружници од заједничара постају сувласници са уделима који су тада познати или суповериоци ако се ради о њиховом заједничком потраживању према трећим лицима.¹⁴ Дакле, деобом заједничке имовине неопходно је утврдити сувласничке уделе, а одмах након тога могуће је извршити развргнуће сувласничке заједнице и претварање сувојине у искључиву својину (Белај, 2004: 15).

¹⁴Чл. 177 Породичног закона Републике Србије.

Како би суд одлучио о постављеном тужбеном захтеву за деобу заједничке имовине супружника, потребно је да се најпре утврди шта све улази у састав њихове заједничке имовине. Задатак суда је да из укупне имовинске масе која постоји у тренутку престанка заједнице живота супружника издвоји стварна и облигациона права, као и обавезе које чине њихову заједничку имовину (Почуча, Шаркић, 2014: 299–300).

4.1. Овлашћења и обавезе учесника у поступку у процесу формирања чињеничне подлоге код одлучивања о тужбеном захтеву

Након што суд утврди колики је радни допринос сваког од супружника приступа се утврђивању висине удела супружника у заједничкој имовини, тако да у тренутку деобе заједничке имовине сваки од супружника стиче одређени аликвотни део права из састава заједничке имовине. Величина удела утврђује се у односу на целину права из састава заједничке имовине која се дели и исказује се у разломцима, процентима или децималама. Заједничари, деобом заједничке имовине, постају сутитулари свих стварних и облигационих права која су предмет заједничке имовине, у сразмери која је одређена пропорцијом удела – заједничко право својине претвара се у сусвојину, а када је реч о облигационим правима бивши заједничари постају повериоци подељених потраживања (Петрушић, 1995: 33–34, Вуковић, 2005: 151–152).

Законска је претпоставка да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки, при чему је дата могућност сваком од супружника да у парничном поступку докажу да је удео односно радни допринос тог супружника већи од претпостављене једне половине. Задатак је суда да у најранијој фази поступка, односно одмах након пријема одговора на тужбу тужене стране или када странке дају изјаву на првом рочишту ако није поднет одговор на тужбу, изврши анализу правне природе спорног односа, имајући у виду постављени тужбени захтев. Правилно постављеним тужбеним захтевом тражи се утврђење шта је предмет заједничке имовине (ствари, права, дугови), као и колики је удео једног брачног друга у стицању заједничке имовине, а колики другог. Након утврђивања које су одлучне чињенице спорне, судија одлучује који ће докази бити изведени (Сворцан, 2012: 554).

Како би се утврдиле све одлучне чињенице од утицаја на доношење одлуке о величини удела супружника, чије постојање је неопходно да се идентификује у најранијој фази поступка, на припремном рочишту приступа се извођењу доказа, тако да у поступку треба изводити само оне доказе од чијег постојања односно непостојања зависи исход спора. Превасходна одговорност за формирање чињеничне основе пресуде лежи на парничним

странкама. Странке су дужне да изнесу чињенице и предложе доказе на којима заснивају свој захтев или којим оспоравају наводе и доказе противника, у складу са овим законом (чл. 228 Закона о парничном поступку Републике Србије). Дакле, иницијатива за доказивање, сходно наведеном члану, мора да потекне од странке, с обзиром на то да суд формира чињеничну подлогу која ће бити основа за доношење пресуде на основу доказа које су странке предложиле. Са друге стране, иницијатива суда огледа се у подстицању и усмеравању странака да предложе доказе за утврђивање чињеница које представљају основ за доношење пресуде и кроз његову дужност да утврди чињенице како би спречио недозвољена располагања странака у смислу одредбе чл. 3, ст. 3 Закона о парничном поступку и када је на то овлашћен посебним прописима.

У том смислу, иако парничне странке у току поступка заступају адвокати, сходно одредби чл. 299 Закона о парничном поступку суд је дужан да усмерава странке да дају обавештења о свему што је потребно да би се утврдило чињенично стање важно за одлуку, постављањем питања или давањем усмерења на други погодан начин.

Дакле, обавеза суда је да активно учествује у поступку, те да се у смислу одредбе чл. 313 Закона о парничном поступку стара да постављањем питања и на други погодан начин утиче на странке да пруже потребна објашњења да би се утврдиле чињенице од којих зависи одлука о тужбеном захтеву. Такође, поступајући у смислу одредбе чл. 398, ст. 2 наведеног Закона, суд ће странкама предочити и њихове обавезе у погледу терета доказивања чињеница које им иду у прилог, односно на којима заснивају своје захтеве, сагласно одредбама чл. 7, ст. 2, чл. 228, чл. 229 и чл. 231, ст. 2 и 3. Закона о парничном поступку Републике Србије.

4.2. Чињенице од утицаја на утврђивање увећаног доприноса у стицању заједничке имовине на страни једног од супружника

Када је реч о критеријуму деобе заједничке имовине, одредбом чл. 180 Породичног закона је уведена претпоставка о једнаком уделу супружника у заједничкој имовини. Полази се од равноправности супружника у браку и чињенице да је њихов допринос у стицању заједничке имовине углавном једнак. Сваки од супружника који није задовољан поделом на једнаке делове, с обзиром на то да је у питању оборива процесна претпоставка, може захтевати да се у парничном поступку, пред судом опште надлежности утврди његов већи удео и на њему лежи терет доказивања чињеница које обарају наведену процесну претпоставку. Већи удео у стицању заједничке имовине једног од супружника зависи од његових остварених

прихода, вођења послова у домаћинству, старања о деци, старања о имовини и других околности од значаја за одржавање или увећање вредности заједничке имовине.¹⁵

Већи удео у стицању заједничке имовине утврђује се у истој сразмери за сва права и обавезе у тренутку престанка заједнице живота у браку (Вуковић, 2005: 152). Већи удео једног супружника у стицању појединог права из заједничке имовине може се утврдити само ако је то право економски самостално у односу на остала права из заједничке имовине, а супружник је у стицању тог права учествовао и приходима од своје посебне имовине.¹⁶ При томе се не мисли на приходе од посебне имовине брачних другова који су остварени њиховим заједничким радом, будући да они улазе у садржину заједничке имовине, већ на приходе који су остварени отуђењем те имовине или њеним коришћењем без улагања рада, на пример: издавањем у закуп, улагањем новца на штедњу и слично (Јанковић, 1981: 72).

Дакле, утврђивање већег удела у заједничкој имовини супружника одређује се према његовом доприносу, проценом свих околности.¹⁷ Иако висина новчаних примања супружника представља један од критеријума приликом утврђивања удела, односно један од облика стварног доприноса, потребно је ценити и све остале облике радног ангажовања супружника, који су примерице наведени одредбом чл. 180 Породичног закона, који се огледају кроз помоћ једног супружника другом, старање о деци, вођење домаћих послова, старање о одржавању имовине, као и сваки други облик рада и сарадње у управљању и повећању заједничке имовине (Младеновић, 1987: 929), тако да при чињеници да исти не доводе непосредно до настанка нових економских вредности, већ доприносе очувању и увећању имовине, потребно је да суд у сваком конкретном случају утврди вредност и посредног рада и ангажовања супружника.

5. Утврђивање удела супружника када није једнак допринос у стицању заједничке имовине

Сваки супружник у току поступка пред судом може тражити да се утврди да је његов допринос у стицању заједничке имовине већи од претпостављене једне половине, при чему подносилац таквог захтева преузима

¹⁵ Чл. 180 Породичног закона Републике Србије.

¹⁶ Чл. 180, ст. 4, 5 Породичног закона Републике Србије.

¹⁷ „Оно што један брачни друг дугује маси заједничке имовине, урачунава се приликом деобе у његов део. На пример, оно што је исплатио на име алиментације свог детета из ранијег брака један брачни друг, прирачунаће се заједничкој имовини, а потом и уделу брачног друга о чијем се дугу и ради” (Вуковић, 2005: 152).

терет доказивања чињеница које су довеле до његовог увећаног доприноса у стицању заједничке имовине. „Основно процесно правило о терету доказивања, садржано у одредбама чл. 7, чл. 228. и чл. 231. Закона о парничном поступку, наглашава дужност странака да предложи све доказе на којима заснивају сопствене захтеве или оспоравају наводе и доказе противне стране, што указује на прописану обавезу странака на активније учешће у поступку у смислу прибављања и предлагања доказа. Странка која током поступка поступи супротно установљеној обавези и не предложи доказе на чињенице које истиче, не може се у жалби позивати на погрешно утврђено чињенично стање. Самим тим, не могу се сматрати основаним жалбени наводи којима се оспоравају чињенице утврђене вештачењем, уколико је жалилац по пријему налаза и мишљења исте већ истакао у форми примедби на налаз и мишљење, а при томе није предложио да се вештак о истима изјасни или налаз допуни.“¹⁸

Примена расправног начела у парничном поступку доследно је афирмисана доношењем новог Закона о парничном поступку (*Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 49/13-одлука УС, 74/13-одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20) и напуштен је до садашњи концепт примене истражног начела и утврђивања материјалне истине од стране суда који је могао по службеној дужности да прикупља и изводи доказе, па и оне које странке нису предложиле. Неактивност странака у предлагању доказа је по старом закону толерисана од стране суда, што је негативно утицало на трајање поступка, што представља један од главних разлога од утицаја на трајање парничног поступка у предметима деобе заједничке имовине.

Са циљем јасније структурисаности поступка, кроз јасно разграничавање фазе поступка у којој се могу предлагати докази, чему у првом реду треба да допринесе институт припремног рочишта, сада се и у парничним поступцима који се односе на утврђивање висине удела у поступку деобе заједничке имовине, примењује расправно начело приликом утврђивања чињеничне подлоге пресуде. У том смислу је и прописано правило из члана 7 Закона о парничном поступку да су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице (став 1). Суд ће да размотри и утврди само чињенице које су странке изнеле и да изведе само доказе које су странке предложиле, ако законом није другачије прописано (став 2)¹⁹.

¹⁸ Пресуда Апелационог суда у Нишу Гж. бр. 4287/17 од 11. 01. 2018. године – Преузето из архиве суда.

¹⁹ „Првостепени суд, пре свега, мора да утврди како је спорна кућа изгледала у моменту када је престала брачна заједница између странака, када су и у ком делу куће извођени радови на опремању куће и колика је њихова појединачна вредност.

У том смислу позив странкама за припремно рочиште садржи упозорење странака о њиховим дужностима у погледу изношења чињеница и предлагања доказа, што је прописаном чланом 303 Закона о парничном поступку, све у складу са обавезом суда да поучава странке у погледу њихових процесних права и терета. Са друге стране, обавезе суда на припремном рочишту, у смислу чл. 308, ст. 2 наведеног Закона огледају се у његовој дужности да утврди: 1) које су чињенице неспорне, ноторне, а које су спорне; 2) која правна питања треба да се расправе; 3) која ће доказна средства да изведе на главној расправи, као и да 4) донесе решење о одређивању временског оквира.²⁰

Приликом утврђивања удела супружника у заједничкој имовини, потребно је да се најпре што прецизније одреде правно релевантне чињенице, за које правна норма коју треба применити везује одређене правне последице, тако да од процене суда зависи одлука о томе који ће се докази извести ради утврђивања битних чињеница (чл. 229, ст. 2 Закона о парничном поступку), водећи рачуна о критеријумима деобе из чл. 180 Породичног закона, чија одредба даје усмерења суду, коме стоје на располагању и други критеријуми деобе у зависности од доказних предлога странака, при чему ће у наставку бити речи о примарним критеријумима.

5.1. Висина зараде у функцији настанка увећаног доприноса у стицању

Основно мерило приликом деобе заједничке имовине представља рад супружника, који је један од основних законских услова за стицање заједничке имовине, при чему није од значаја врста рада, али се подразумева да је у питању рад супружника који има за последицу стицање, односно којим се чува и одржава заједничка имовина (Шемић, 1994: 96). Дакле, заједничку имовину супружника чини сва она имовина која је настала по-

При поновном одлучивању, првостепени суд ће утврдити напред наведене спорне чињенице, али ће при утврђивању истих имати у виду одредбу чл. 7 ЗПП, који прописује да су странке дужне да изнесу све чињенице на којима заснивају своје захтеве и да предложе доказе којима се утврђују те чињенице. То значи да ће у поновном поступку суд имати у виду пре свега доказне предлоге странака". Пресуда Апелационог суда у Нишу, Гж. бр. 3376/14 од 24. 03. 2015. године – Преузето из архиве суда.

²⁰ Може се десити да суд од првобитно пет предложених сведока прихвати да саслуша два, а да накнадно процени да је потребно саслушање и преостала три сведока, али би се тада морао одредити нови временски оквир за окончање поступка. У сваком случају, пред судом је озбиљан задатак да на припремном рочишту одреди које су чињенице спорне и који би докази требали да се изведу. У том смислу би увек требало ићи на прихватање више доказних предлога, да не би настала потреба за накнадним изменама (Бодирога, 2012: 186).

водом сарадње брачних другова за време трајања брака, а не само имовина која је настала као непосредан резултат нечијег рада односно делатности. Када не бисмо тако посматрали рад као основу за стицање заједничке имовине, онда би и зараду једног брачног друга сматрали посебном имовином јер је стечена радом само једног брачног друга. Али потребно је узети у обзир и то да је други брачни друг у току трајања заједнице својим радом доприносио функционисању породице, чиме је омогућио другом супружнику да ствара економске вредности за време трајања заједнице живота супружника, због чега и улази у састав њихове заједничке имовине, јер представља имовину која је стечена радом супружника за време трајања заједнице живота (Барат, 1957: 15; Јевтић, 1971: 129).

Међутим, уколико рад супружника за резултат има остварење новчаног прихода или какве друге имовинске користи која има свој новчани еквивалент, такав непосредни допринос супружника је лако мерљив и једноставнији за утврђивање од активности које супружици предузимају, а које не резултирају новим приходима, нити материјалним добрима која би се могла новчано квалификовати (Радић, 2016: 266–267). Тако, ако је подносилац захтева остварио високу зараду (нпр. као врхунски спортиста или као успешан менаџер), неће му бити тешко да докаже да је његов допринос, а самим тим и удео у заједничкој имовини већи (Радић, 2008: 360).²¹

Поред висине зараде коју су супружници остваривали за време трајања заједнице живота, у неким правним системима приликом уређивања имовинских односа супружника након престанка брака судови имају дискреционо право да узму у обзир и потенцијалне приходе или зараду које

²¹ „Према схватању Врховног суда Србије, другостепени суд је, код утврђивања удела супружника у смислу одредбе члана 180. Породичног закона, правилно поступио када је као критеријум узео у обзир њихова лична примања-зараде, с обзиром на то да се тај критеријум у конкретном случају појављује као основни критеријум за утврђивање доприноса у стицању наведене уштеђевине. Тако је на основу потврда које је тужени приложио утврђено да је у периоду од 1994. године до раскида брачне заједнице средином лета 2002. године, тужени остварио укупну зараду у нето износу од 1.354.563 динара, док је тужиља за исти период остварила зараду у износу од 512.595 динара. На тај начин утврђен је већи удео једног супружника – туженог – у свему у складу са одредбама чл. 180. ст. 3. Породичног закона, и то у сразмери са његовим уделом у настанку уштеђевине од 72,5%, уз допринос тужиље од 27,5%. Тачан је навод ревизије тужиље да се у складу са чланом 180. ст. 2. Породичног закона претпоставља да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки. Међутим, у складу са наведеним, а у ситуацији када је допринос супружника мерљив једино на основу критеријума њихове остварене зараде – прихода, ова претпоставка је оборива, што даље значи да ће се допринос у оваквој ситуацији ценити према критеријуму оствареног прихода”. Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3044/09 од 13. 10. 2009. године – преузето из електронске правне базе Paragraph Lex v. 12.1.

ће супружници остваривати у будућности, као што је случај у енглеском праву. Дакле, у погледу вредности финансијског доприноса цене се сви „приходи, зарада, имовина и други финансијски ресурси које сваки супружник има или може имати у блиској будућности, укључујући и увећање капацитета за финансијском зарадом које суд види као извесно у блиској будућности.“²² Суд има дискреционо право да размотри све ресурсе, нпр. пословни профит, зараду од инвестиције, полису осигурања, права из пензионог фонда, обештећења примљена на име повреде, као и евентуални добитак на играма на срећу. Међутим, имајући у виду да је сваки предмет специфичан, суд ће узети у разматрање најрелевантније финансијске ресурсе који се односе на појединачни предмет (Stanley, Davies, 2013: 156). Потенцијална зарада у блиској будућности је врло важна приликом активирања принципа такозваног „чистог раскида“. Приликом разматрања будућих финансијских ресурса, суд може одлучити да одложи тренутну процедуру све док, рецимо, лице не добије право на пензију, наследство или сличан финансијски ресурс који се односи на блиску будућност (Burton, 2003: 169; Stanley, Davies, 2013: 157).

Дакле, приликом утврђивања већег доприноса једног од супружника у стицању заједничке имовине, висина зараде свакако представља један од критеријума који се цени у току поступка, али треба имати у виду да рад као чинилац стварања заједничке имовине нема само активан смисао, већ и пасиван смисао који се огледа као чинилац чувања и одржавања заједничке имовине.²³

5.2. Непосредан (нефинансијски) допринос супружника приликом утврђивања висине удела

Велики број жена, упадљиво већи него број мушкараца, спада у категорију домаћица. Домаћице углавном нису плаћене и немају приступ бенефицијама које се односе на незапосленост или боловање. Такође, у социјалном смислу посао домаћице је врло често потцењен и нема никакав престиж (Herring, 2009: 150).

²² Видети чл. 25(2)(а) Закона о браку и породичним односима Енглеске и Велса из 1973. године.

²³ „Приликом утврђивања удела у заједничкој имовини супружника висина зараде не може бити одлучујући критеријум, посебно у ситуацији када је у браку између туженог и тужиље рођено троје деце, при чему за све време проведено у породичној заједници није било помоћи у виду ангажовања других лица, услед чега је искључиво тужиља бринула о деци, и својим ангажовањем на тај начин омогућила туженом да више ради и остварује веће приходе, из чега произилази да су удели у заједничкој имовини једнаки. Пресуда Врховног касационог суда, Рев. бр. 1740/2016 од 27. 04. 2017. године – преузето из електронске правне базе Paragraf Lex v. 12.1.

Имајући у виду да посредан рад, који се пре свега односи на активности између родитеља и њихове деце, као и на све оне радње које су усмерене ка заједници живота и обезбеђивању редовних функција брака и породице, не доводи до настанка нове материјалне вредности, утолико је и теже проценити његово учешће у укупном раду супружника, односно у укупној вредности имовине коју супружници остваре (Радић, 2016: 266–267). Међутим, иако се таквим радом супружника не ствара нова економска вредност, омогућава се другом супружнику да то чини. Имовина која се на овај начин стиче резултат је њихове координисане активности са циљем стицања имовинске вредности ради обезбеђења материјалног положаја супружника и породице у целини (Поњавић, 2007: 355). Дакле, при утврђивању удела супружника у заједничкој имовини потребно је валоризовати сваки користан рад који су супружници обављали заједнички или посебно у току трајања заједнице живота.²⁴ Поред висине примања сваког од супружника и осталих прихода супружника, као облика стварног доприноса, потребно је проценити и посебне облике доприноса, који се огледају кроз помоћ једног супружника другом, старање о деци, вођењу домаћих послова, старању о одржавању имовине и сваки други облик рада и сарадње у управљању и повећању заједничке имовине (Младеновић, 1987: 929).

Суд је у обавези да узме у разматрање све околности које се односе на конкретан предмет. Приликом постизања коректног коначног исхода, суд нема право да прави дискриминацију између мушкарца и жене, као ни њихових улога. Коректност подразумева да било каква врста поделе послова не сме ниједној странци давати предност у смислу доприноса добробити целокупне породице. Уколико је свака странка дала свој допринос у различитим сферама живота, потпуно је неважно која странка је дала финансијски допринос или изградила некретнину, те не сме постојати дискриминација између супружника који зарађује новац и супружника који брине о домаћинству. Дакле, финансијски допринос супружника представља само један од фактора приликом доношења правичне одлуке.²⁵

²⁴ „За остваривање права на удео у заједничкој имовини брачних другова – стамбеној згради, неопходан је услов да су брачни другови ту имовину стекли радом у току брачне заједнице, а није довољно само да је спорна имовина стечена за време трајања брачне заједнице. Није, дакле, довољно само то што је спорна стамбена зграда стечена за време трајања брачне заједнице, будући да није прибављена њиховим заједничким радом и средствима, већ из других извора, и то из посебне имовине тужилине мајке”. Пресуда Окружног суда у Зрењанину Гж. 263/97 од 30. 12. 1997. године (Вуковић, 2005: 143).

²⁵ Више о дискреционом овлашћењу судова у систему одвојености које се односи на поступање у складу са чл. 25(2)(ф) Закона о браку и породичним односима из 1973. године видети код: (Stanley, Davies: 2013: 158, 162).

У системима одвојености имовина судија има дискреционо овлашћење да у сваком конкретном случају одлучује о његовом признавању, односно поступајући по начелима равноправности и праведности судија врши изједначавање финансијског и нефинансијског доприноса тек у конкретном судском поступку, док се у правима већине европских земаља (Немачка, Француска, Италија, Шпанија, Норвешка, Данска, Шведска, као и наше право) нефинансијски допринос признаје на основу закона. Дакле, може се закључити да анализирани брачноимовински режими, и то једни непосредно на основу закона, а други посредно у судској пракси, врше изједначавање финансијског и нефинансијског доприноса супружника у стицању брачне имовине, при чему нефинансијски допринос чине свакодневни послови везани за бригу о деци и домаћинству.²⁶

Наиме, до стицања заједничке имовине поред непосредног рада којим се стварају нове економске вредности, доводи и посредан рад, који не доводи до непосредног стварања економских добара, већ се ради о делатностима којима се доприноси очувању постојеће заједничке и посебне имовине. Такав рад може бити веома различит, што утврђује суд у сваком конкретном случају, а када је реч о нашем правном систему, законом је прописано да већи удео једног супружника у стицању заједничке имовине зависи од његових остварених прихода, вођења послова у домаћинству, старању о деци, старању о имовини, те других околности од значаја за одржавање или увећање вредности заједничке имовине.²⁷ Дакле, законом су наведене само неке делатности супружника док је задатак суда да, у зависности од доказних предлога странака, у сваком конкретном случају у коме је оспорена законом прописана претпоставка о једнаком уделу супружника у стицању заједничке имовине,²⁸ утврди које су делатности супружници

²⁶ Иако су финансијски и нефинансијски допринос изједначени, судови у анализираним системима имају одређени степен дискреције приликом примене правила о једнаком доприносу у стицању и једнакој деоби имовине стечене за време брака, како примена начела равноправности у потпуно различитим околностима не би довела до неправичних решења, имајући у виду околности конкретног случаја (Решетар, 2011: 438, 439).

²⁷ Чл. 180, ст. 3 Породичног закона. „У току поступка тужени је у потпуности негирао допринос тужене у стицању заједничке имовине, покушавајући да исти умањи. Међутим, из доказа који су изведени у току поступка, суд је утврдио да се допринос тужене није састојао само у приходима оствареним на радном месту у школи, већ и у раду и залагању у домаћинству, у омогућавању туженом да се бави приватним послом, као и у томе што је у пословима реновирања куће учествовала, тиме што је обезбедила помоћ, како финансијску, тако и у виду физичког рада од стране својих родитеља, рођака и пријатеља”. Пресуда Основног суда у Пироту, П. бр. 203/10 од 06. 06. 2017. године – преузето из електронске правне базе Paragraf Lex v. 12.1.

²⁸ Претпоставља се да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки (чл. 180, ст. 2 Породичног закона).

предузимали за време трајања брака, а што је довело до већег доприноса једног од њих у стицању заједничке имовине.

Субјективно правило о терету доказивања формулисано је у чл. 228 Закона о парничном поступку као процесна дужност односно терет одређене странке да суду пружи обавештење о доказним средствима, односно да означи доказна средства помоћу којих се суд може уверити у истинитост исказа о одређеној правно релевантној чињеници. Дакле, од тужиоца који тврди да су му угрожена, повређена или оспорена грађанска субјективна права, очекује се да докаже истинитост својих навода и тврдњи, односно потребно је да докаже чињенице које су од значаја за примену материјалноправне норме. Уколико тужени оспори чињенице на којима тужилац заснива свој захтев или и сам истиче какав захтев, треба да понуди доказе за своје захтеве и чињенице које су од значаја за осујећење или одбијање тужбеног захтева (Станковић, 2006: 4–5).

У савременим анализама које се односе на финансије чланова породице присутно је мишљење да је евидентна све већа индивидуализација контроле новца код парова, која подразумева да сваки супружник задржава контролу над делом својих прихода, те је свако одговоран за „своје личне трошкове”, али се истовремено упозорава на опасност од осиромашења жена, посебно уколико жене зарађују мање од мушкараца или уколико се жене сматрају одговорним за трошкове бриге о детету (Herring, 2011: 150–151).

6. Закључак

Имајући у виду укупност личних и материјалних односа који владају у браку, можемо рећи да институт заједничке имовине, уз постојање и посебне имовине сваког од супружника, који је као законски брачни имовински режим усвојен у нашем позитивном праву, тежи реализацији равноправности супружника кроз уважавање свих напора, одрицања и ангажовања које су супружници имали за време трајања заједнице живота, независно од околности да ли се та ангажовања и послови могу новчано изразити или се односе на бригу о деци, домаћинству, или служе одржавању или увећању заједничке имовине. Из наведених разлога, као критеријум деобе заједничке имовине, наш законодавац је одредбом чл. 180 Породичног закона прописао претпоставку једнаких удела супружника у стицању заједничке имовине, при чему нема сметњи да супружник који сматра да је његов удео у стицању заједничке имовине већи, за своје тврдње пружи доказе суду, у ком случају се деоба заједничке имовине и утврђивање већег удела у стицању од законом претпостављене једне половине, врши у парничном поступку, пред судовима опште надлежности.

Како би се побољшао процесни положај странака и омогућило истима да своје право реализују у разумном року, посебно када се ради о заједницама живота супружника које су дуже трајале и где је стечена имовина већег обима, а имајући у виду да предмет заједничке имовине стечене у браку представља материјални и егзистенцијални супстрат сваког од чланова породице, мишљења смо да је правилна концентрација поступка у овим правним стварима од суштинске важности приликом одлучивања о овим како правно, тако и животно сложеним случајевима. То се, пре свега, односи на фазу поступка у којој је дозвољено истицање нових чињеница и предлагање доказа и на прописивање правила везаних за примену правила о терету доказивања чињеница, како у случају истицања нових чињеница, тако и у случају истицања процесно-правних и материјално-правних приговора.

Чињенични основ спора познат је парничним странкама и пре покретања парничног поступка, а на странкама је да, у складу са расправним начелом, предложи суду чињенице и доказе којима ће се исте утврдити пред судом (Бодирога, 2012: 185), и то у најранијој фази поступка, на припремном рочишту, када постоји обавеза странака да изнесу све чињенице, као и доказе којима се исте потврђују и да се изјасне о наводима и понуђеним доказима противне стране, све у смислу одредбе чл. 308 Закона о парничном поступку. Са друге стране, суд је у обавези да процесне претпоставке испитује по службеној дужности, независно од чињеница на које се странке позивају, при чему се по службеној дужности одвија и примена права и сазнавање правних норми. Једно од најважнијих ограничења расправног начела је овлашћење суда из чл. 313 Закона о парничном поступку, којим је наглашена дужност суда да се постављањем питања стара да се у току расправе пруже потребна објашњења, у циљу утврђивања чињеница од којих зависи одлука о основаности тужбеног захтева.

Дакле, приликом утврђивања величине удела сваког од супружника у парничном поступку, неопходно је да се сви учесници у поступку придржавају напред наведених процесних захтева, који су уведени са циљем решавања правне ствари у разумном року, што је од великог значаја када се ради о деоби заједнички стечене имовине у браку, па смо мишљења да је потребно да се и у овим предметима кроз усаглашавање судске праксе и посебних обука у овој области, поступак у што већој мери унапреди и стандардизује, руководећи се и начелима као када је реч о поступцима из породичноправних односа, имајући у виду да је ефикасно решавање ових предмет од утицаја и на материјални положај деце, при чему је потребно да се изменама породичног закона прецизирају критеријуми за валоризовање и процену учешћа посредног рада супружника у стицању заједничке

имовине супружника, са циљем промене досадашње праксе да вештаци економске струке утврђују и у својим налазима и мишљењима исказују и вредност непосредног доприноса супружника код утврђивања висине удела сваког од њих.

Литература

Бодирога, Н. (2012). *Нови закон о парничном поступку*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.

Бакић, В. (1976). *Породично право*, Београд: Савремена администрација.

Бакић, В., Поповић, М. (1978). *Брачни имовински режим*. Београд: Енциклопедија имовинског права и права удруженог рада.

Барат, К. (1957). Заједничка тековина, *Гласник адвокатске коморе А. П. Војводине*, бр. 3/1957. 12-21.

Белај, В. (2004). Заједничко власништво – појам, садржај и правно значење. *Осијек: Правни вјесник*, бр. 3-4/2004. 9-26.

Burton, F. (2003). *Family Law*, Bristol Institute of Legal Practice-University of the West of England, London-Sydney-Portland-Oregon.

Вуковић, С. (2005). *Коментар Породичног закона*. Београд: Пословни биро ДОО.

Гамс, А. (1966). *Брачно и породично имовинско право*. Београд: Научна књига.

Илић, Т. (1987). *Правне последице развода брака*. Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу.

Јанковић, М. (1981). Имовински режим у браку и породичној заједници. *Правни живот*, бр. 1/1981. 67-83.

Јевтић, Д. (1971). Прилог одређењу појма и предмета заједничке имовине супруга. *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/1971. 119-129.

Ковачевић Куштримовић, Р., Лазић, М. (2006). *Стварно право*. Ниш: Свен.

Кораћ Граовац, А. (2007). *Имовински односи*, Обитељско право. Загреб: Народне новине.

Митић, М. (1969). *Породично право*. Ниш: Просвета.

Младеновић, М. (1987). Имовински односи брачних другова у праву социјалистичких земаља. *Правни живот*, бр. 8-9/1987.

Панов, С., *Породично право*. (2010). Београд: Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник Београд.

Петрушић, Н. (1995). *Поступак за деобу заједничких ствари или имовине – докторска дисертација*. Ниш: Правни факултет у Нишу.

Поњавић, З. *Породично право*. (2007). Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу.

Почуча, М., Шаркић, Н. (2014). *Породично право и породичноправна заштита*. Београд: Правни факултет Универзитета Унион у Београду. 355-364.

Радић, Д. (2008). Системи деобе заједничке имовине у савременом праву. *Правна ријеч – Часопис за правну теорију и праксу*, бр. 16/2008.

Радић, Д. (2014). Природа ствари за личну употребу – посебна или заједничка имовина супружника, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањалуци*, бр. 36/2014. 29–45.

Радић, Д. (2016). Заједничка имовина као механизам заштите имовинских права и интереса супружника. *Зборник радова – Дани породичног права „Правна заштита одраслих особа”*. Мостар: Правни факултет Универзитета „Џемал Биједић”.

Станковић, Г. (2006). Терет доказивања. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, XLVI. Ниш: Правни факултет у Нишу.

Решетар, Б. (2011). Имовинскоправни односи брачних другова у Европи. *Зборник радова –Имовинскоправни аспекти развода брака – хрватски, еуропски и међународни контекст*. Правни факултет у Осиеку.

Сворцан, С. (2006). Имовински односи супружника према Породичном закону Републике Србије. *Зборник радова – Новине у породичном законодавству*. Правни факултет у Нишу.

Сворцан, С. (2012). *Коментар Закона о парничном поступку*. Крагујевац: Институт за правне и друштвене науке Правног факултета у Крагујевцу.

Станковић, Г. (2010). *Грађанско процесно право*, Ниш: Правни факултет у Нишу.

Standley, K. (1993). *Family law*, London: Macmillan professional masters.

Standley, K. (2008). *Family law*, London-New York: Palgrave Macmillan law masters.

Standley, K., Davies P. (2013). *Family law*. London-New York: Palgrave Macmillan law masters.

Тешић, Н. (2006). *О заједничкој имовини супружника*. Правни живот, бр. 10/2006. 256–288.

Ferrand, F., Braat, B. (2008). *National Report: France: The Netherlands University of Utrecht, UCERF, Molengraff Instituut voor Privaatrecht.*

Hahlo, H. R. (1973). *Matrimonial Property Regimes: Yesterday, Today and Tomorrow. Osgoode Hall Law Journal* 11.3.

Herring, J. (2011). *Family Law*. London: Law Express.

Herring, J. (2009). *Family Law*, London: Pearson Longman.

Цвејић Јанчић, О. (2001). *Породично право – Књига I – Брачно право*. Правни факултет у Новом Саду.

Цвејић Јанчић, О. (1987). *Развод брака у нашем и страном праву*. Нови Сад: Дневник.

Шемић, М. (1994). *Заједничка имовина у брачној, ванбрачној и широкој породичној заједници. Право – теорија и пракса*, бр. 10–12/1994. 86–125.

Правни акти

Закон о парничном поступку, *Сл. гласник РС*. бр. 72/11, 49/13-одлука УС, 74/13-одлука УС, 55/14, 87/18 и 18/20.

Закон о ванпарничном поступку, *Сл. гласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Сл. гласник РС*, бр. 46/95-др. закон, 18/2005-др. закон, 85/2012, 45/2013-др. закон, 55/2014 и 106/2015-др. закон.

Породични закон Републике Србије, *Сл. гласник РС*. бр. 18/05, 72/11-др. закон и 6/15.

Породични закон Црне Горе, *Сл. лист РЦГ*, бр. 1/07 и *Сл. лист ЦГ*, бр. 53/16 и 76/20.

Породични закон Федерације БиХ, *Сл. новине*, бр. 35/05 и 31/14.

Обитељски закон Хрватске, *Народне новине*, бр. 103/15.

Matrimonial Causes Act 1973-<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1973/18>, приступљено 26. 04. 2022.

Судска пракса

Пресуда Апелационог суда у Нишу Гж. бр. 4287/17 од 11. 01. 2018. год. – архива суда.

Пресуда Апелационог суда у Нишу, Гж. бр. 3376/14 од 24. 03. 2015. год.– архива суда.

Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3044/09 од 13. 10. 2009. год., Paragraf Lex v. 12.1

Пресуда Врховног касационог суда, Рев. бр. 1740/2016 од 27. 04. 2017. год. Paragraf Lex v. 12.1.

Пресуда Окружног суда у Зрењанину Гж. 263/97 од 30. 12. 1997. год., Вуковић, 2005: 143.

Пресуда Основног суда у Пироту, П. бр. 203/10 од 06. 06. 2017. год., Paragraf Lex v. 12.1.

Резиме

Прихватањем мешовитог система једнаких удела у поступку деобе заједничке имовине који полази од обориве претпоставке да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки, законодавац је имао намеру за реализацијом начела равноправности супружника и у пољу имовинских односа, и то кроз уважавање свих облика рада и труда које су супружници уложили у стицање и очување заједничке имовине. Супружник који сматра да је његов удео у стицању већи преузима терет доказивања у судском поступку у погледу његовог већег ангажовања у стицању заједничке имовине, што није нимало лак задатак, посебно имајући у виду чињеницу да су законом само примерице наведени облици рада који доводе до настанка заједничке имовине, а нису прописани критеријуми којима би се суд руководио приликом одлучивања о утицају појединих облика рада на увећан допринос у стицању. Из наведених разлога, неопходно је да сранке још у најранијој фази поступка, на припремном рочишту, концентришу и предложе сва доказна средства, имајући у виду домен важења и примене расправног начела у парничном поступку, тако да је терет доказивања правно релевантних чињеница, односно критеријума који су од утицаја на утврђивање увећаног доприноса у стицању, изнад претпостављене једне половине на парничним сранкама. Улога суда у парницама у којима се дели заједничка имовина супружника је да координише процесне активности странака и да се стара да се поступак правилно концентрише и да се на припремном рочишту определе све правно релевантне чињенице које ће бити предмет доказног поступка у погледу свих критеријума чије испуњење води ка већем доприносу у стицању заједничке имовине.

Tijana Mitrović Antić,

*Judge of the Misdemeanor Court in Kragujevac,
Republic of Serbia*

DETERMINING THE SPOUSES' SHARE IN THE DIVISION OF MATRIMONIAL PROPERTY IN LITIGATION PROCEDURE

Summary

By introducing the mixed system of equitable distribution of spouses' matrimonial property in the litigation procedure, which is based on rebuttable presumption that spouses have equal shares in marital property, the legislator aimed to ensure the implementation of the principle of equality of spouses in the field of property relations, by taking into account all forms of work and efforts that the spouses have invested in the process of acquiring and preserving their community property. The spouse who considers that her/his share in property acquisition is greater has the burden of proof in court proceedings, particularly in terms of proving her/his greater involvement in the acquisition of matrimonial property. This is by no means an easy task, bearing in mind that the law only states the examples of the forms of work which could result in the acquisition of community property. There are no strictly defined criteria that the courts could use as guidelines when determining the impact that specific forms of work could have on the increased contribution to assets' acquisition. For these reasons, during the early stage of the civil procedure, i.e. at the preliminary hearing, the parties are to required to collect and present all evidence, bearing in mind the scope of validity and application of the adversarial principle in civil procedure. Thus, the burden of proving legally relevant facts, and the criteria which are significant for determining a spouse's greater contribution to the acquisition of community property, is largely vested with the litigants in the civil proceedings. The role of the court in civil proceedings for the division of spouses' matrimonial property is to coordinate the parties' procedural activities, to ensure the adequate direction and course of proceedings, to establishing all legally relevant facts during the preliminary hearing which will be the subject matter of evidentiary hearing in terms of meeting all the criteria which would lead to proving a spouse's greater contribution to the acquisition of matrimonial property.

Keywords: *financial contribution, non-financial contribution, litigation procedure, adversarial principle, preliminary hearing.*